

Сокирская В. В. Европейский контекст краеведческих исследований Г.Е. Храбана

Проанализированы научные исследования Г.Е. Храбана в контексте влияния народов, заселявших территорию Европы в разные эпохи, на историю Украины. Доказано, что Г.Е. Храбан, будучи высокопрофессиональным исследователем, изучал историю Украины вообще и историю Уманщины в частности как неотъемлемую часть общеевропейского и мирового исторического процесса.

Ключевые слова: Европа, общеевропейский исторический процесс, история Украины, Г.Е. Храбан.

Sokyrska V. V. European context of local lore study of G.Yu. Hraban

G.Yu. Hraban's scientific exploration in the context of Europe inhabitants influence in different periods on the history of Ukraine is analyzed in the article. It is proved that G.Yu. Hraban, being highly professional researcher, studied the history of Ukraine in general and the history of Uman region in particular as an integral part of European and world historical process.

Key words: Europe, European historical process, the history of Ukraine, G.Yu. Hraban.

УДК 94:821.161.2Р-92(477)

О. О. Михайлюта

**ПУБЛІЦИСТИКА МИКОЛИ РУДЕНКА У СПРИЙНЯТТІ
ГЕНЕРАЛА П. ГРИГОРЕНКА**

Висвітлюється публіцистична спадщина письменника та науковця М.Д. Руденка в оцінці видатного дисидента Петра Григоренка. Доводиться, що унікальність та важливість теоретичних творів першого зберігає актуальність і сьогодні.

Ключові слова: М.Д. Руденко, П.Г. Григоренко, «Економічні монолози», публіцистика.

Цього року наукова спільнота світу відзначатиме 90-річчя Миколи Руденка. Для нас він цікавий, окрім багатьох інших заслуг, як засновник превентивної публіцистики, яка виникла в Україні наприкінці ХХ століття на стику журналістики, документалістики, природничих наук і реальної (не марксистсько-ленінської) філософії. У нелегкій долі науковця-єретика велику позитивну роль відіграв наш знаменитий земляк, доктор військових наук, основоположник дисидентського руху в СРСР генерал Петро Григоренко, підтримуючи опального письменника і науковця словом і ділом у найскрутніших ситуаціях.

"Економічні монолози" Миколи Руденка, написані 1976-го року, коли комуністична пропаганда СРСР кричала про неймовірні успіхи в будівництві розвиненого соціалізму та виконання грандіозних планів КПРС, накреслених на чергову п'ятирічку, справили ефект ідеологічно шкідливої бомби, яка вибухнула у країні всезагального схвалення політики "мудрої партії" та "вірного продовжувача справи Леніна" – генсека ЦК КПРС, голови Президії Верховної Ради СРСР, чотирижди Героя Радянського Союзу і Соціалістичної Праці, лауреата Ленінської премії Л.І. Брежнєва. На всіх парах країна летіла до прірви, адже керманічі її керувалися не здоровим глуздом і кращими працями науковців, а догматами марксизму-ленінізму. СРСР жив за фальшивими, штучними, неприродними законами політичної економії, а не за законами природи. Всі, хто намагався попередити про це суспільство і вище керівництво (70-80-річних хворобливих членів Політбюро, які з усіх питань приймали одностайні рішення), потрапляли під каральний меч спецслужби КДБ, яку очолював такий же "юний" член Політбюро.

Микола Руденко був одним із тих нечисленних сміливців, що кинули виклик системі мракобісся – проаналізував "Капітал" К. Маркса і довів, що саме це основоположне вчення є причиною всіх бід на одній шостій частині земної кулі. За Марксом, додаткова вартість – то неоплачена частина праці робітників, за рахунок якої з'явилися багатії-капіталісти. Отже, слід знищити капіталістів (теорія класової боротьби і диктатури пролетаріату), і не буде додаткової вартості, а настане райське життя – комунізм. Що з того сталося, коли лженаука оволоділа масами за допомогою партії більшовиків, свідчать жорстокі факти голодоморів, репресій, екологічних і техногенних катастроф у ХХ столітті на території СРСР.

"Я завжди вірив, – писав Микола Руденко, – що закони природи – незалежно від того, подобаються вони нам чи не подобаються, – не підпадають під дію карного Кодексу. Чи може КДБ або прокуратура скасувати закон збереження і перетворення енергії? В "Економічних монологах" мова йде про те, що теорія додаткової вартості К. Маркса вступає в непоборну суперечність із цими всеохоплюючими законами природи. Тому я не тільки не крився із цією працею, а протягом двадцяти років методично писав про неї до ЦК. Закінчилося це тим, що мене виключили з партії, заборонили друкувати мої твори. Постає загроза психіатричної лікарні...".

Героїзм Миколи Руденка підсилюється ще й тими обставинами, що він виступив супроти тоталітарної системи з чітко визначених для себе громадянських позицій – допомогти своїй країні і всьому людству схаменутися, адже споживацьке ставлення до життя і возведення технократа в ранг повелителя природи, окриленого ідеєю всесвітньої пролетарської революції, це – шлях у безодню. "Капітал" витіснив Біблію, яка

відповідала на питання: що є Бог? " [1, с.198]. При цьому Микола Руденко зазначає, що для нього Бог є Природа, матерія.

На жаль, порушені Миколою Руденком проблеми та вся його багата творча спадщина, яка давала всі підстави, за висловом академіка НАНУ Б.І. Олійника, номінувати видатного мислителя на Нобелівську премію, залишаються в полі уваги вузького кола фахівців. Наприкінці ХХ ст. М. Руденко зробив колосальний внесок у розвиток української літератури, публіцистики, науково-технічної і філософської думки. Однак розголосу, належного такій фігурі, уваги й пошанування він не зазнав [4, с.5].

Упродовж кількох останніх років творчий доробок М. Руденка став об'єктом дослідження міжнародної науково-практичної конференції "Фізична економія: методологія дослідження та глобальна місія України" у Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана [2]; доктора економічних наук, професора В.О. Шевчука, зокрема у працях "Відкрити Миколу Руденка – економіста" [5], "Українська наукова школа фізичної економії: світовий вимір та цивілізаційна перспектива" [4, с.684]. Розгляду публікацій М. Руденка як синтезу публіцистики і наукових статей присвятили свої доробки журналісти І. Власенко та Є. Колодійчук – "Сільська нива – джерело вічної енергії" [1], Т. Олійник – "Микола Руденко знав, як врятувати людство" [4] та ін.

Все це дає підстави вважати дуже перспективними наукові розвідки творчої спадщини замовчуваного у радянські часи та неактивно популяризованого у часи незалежної України М.Д. Руденка. Слушно зауважив доктор економіки В. Шевчук: "Україна і людство мають осягти велич українського інтелектуала" [5]. Адже він був наділений природою унікальним мисленням, що дозволило йому вийти далеко за рамки звичайної публіцистики і відкрити закони розвитку людства на багато століть уперед.

Прикметно, що доля звела дисидента Миколу Руденка з нашим славетним земляком, доктором військових наук, генерал-майором Петром Григоренком, який сприйняв рішення ХХ з'їзду КПРС з розвінчання культу особи Сталіна за чисту монету, і почав активно виступати за оновлення політики держави, за справедливість, за прихід демократичних кадрів на всі ланки управління замість сталіністів і був позбавлений тоталітарною системою всіх титулів і звань. Але саме генерал Григоренко своєю постановою покликав до активної правозахисної діяльності академіка Андрія Сахарова. І коли Микола Руденко привіз свої "Економічні монолози" до Москви, вони просто не могли не зустрітись. Опальний генерал просто захопився публіцистикою колишнього фронтвика, заступника начальника політвідділу Кавказького фронту, секретаря парткому Спілки письменників України М.Д. Руденка. Тому що "Економічні монолози" просто випирали з усієї багатотисячної односпайної партійної преси того часу, випирали своєю особливою позицією, своїм глибоким об'єктивним аналізом минулого і поточного моменту, виваженою критикою бюрократичної системи того часу і чітко окресленими шляхами виходу з тупика.

Петро Григоренко, згадуючи зустріч з Миколою Руденком, Андрієм Сахаровим, Валентином Турчиним у Москві навесні 1976 року, зазначає, що це була розмова друзів, які давно одне про одного знали, а тепер розуміли з напівслова.

Перечитавши "Економічні монолози", генерал Григоренко зізнається, що виклад твору не такий, як прийнято в політекономії. Письменник оволодів економічною теорією, подав її у гранично популярному викладі, проілюстрував життєвими прикладами, і створив неповторний твір у жанрі наукового дослідження. І цей твір є критикою. Однак, підкреслює Петро Григоренко, це критика не кабінетного вченого, не теоретика від політекономії, а критика людини, яка відчула цю марксистську теорію на практиці власної долі. "Але це критика не всього марксизму і навіть не "Капіталу" в цілому, а лише Марксового вчення про додаткову вартість. Та оскільки це вчення, за твердженням Леніна, є "наріжний камінь економічної теорії Маркса, то дана робота протиставлена всій цій економічній теорії" [4, с.175].

Здається, що Микола Руденко веде мову про прописні істини: справжню вартість з погляду на прогрес людства, має тільки енергія, значить, і додатковою вартістю може стати тільки додаткова енергія. Джерело енергії, причому єдине відоме для землян, є сонце. Енергоносії (нафта, газ, вугілля) – акумулювали енергію сонця і на деякий час дають людству шанс знайти інші джерела. Першооснова ж всякого прогресу – це один вид сонячної енергії, який називається їжею, їжею для людей. "Безсумнівна заслуга М. Руденка у тому, що він привернув нашу увагу до цього енергетичного продукту, куди важливішого, ніж нафта, газ та інші енергетичні ресурси. До продукту настільки важливого, що ми навіть не помічаємо його, коли маємо у достатній кількості. Зате досить трапитися неврожаю, голоду, і ми дізнаємось, що хліб – дар безцінний, а все інше в порівнянні з ним нічого не варте" [4, с.176].

Розвиток людства, доходить висновку генерал Григоренко, залежить від того, чи в достатній мірі поширюється відтворення їжі для людини. Адже запасів їжі природа не створила так, як створила запаси нафту, газу та інших корисних копалин. М. Руденко і називає істинною додатковою вартістю або енергією прогресу додаткову сонячну енергію як продукт харчування людини. Це означає, що додаткову вартість створює не праця (за Марксом), а природа за участю людини (за Руденком). Тільки через природу людство може вийти на вищі параметри свого розвитку. Але при цьому слід не забувати про необхідність постійно збагачувати родючість ґрунтів. Якщо ґрунти збіднюються внаслідок некомпетентних дій людини, значить ми проїдаємо запас майбутніх поколінь, забираємо їхні ресурси. "Якщо ми хоча б на декілька кілокалорій збагатили землю. Тоді можна сказати: ми створили багатство! І навпаки: якщо заради промислової і військової могутності нами виснажується земля – ми пропавці люди". Наша країна багато років робила останнє. Зараз ми переживаємо результати Марксового догмату переважного розвитку промислових засобів виробництва і озброєння також" [4, с.177].

Варварське ставлення до природних багатств в СРСР, обумовлює рецензент, сталося завдяки вченню Маркса про те, що земля – нічого не коштує. У результаті – в СРСР було знищено всі приміські зони хліборобства, затоплені родючі річкові заплави (лише басейн Дніпра чого вартий!), масиви чорноземів сплюндровані аеропортами, заводами, відкритими кар'єрами, сміттєзвалищами... Комуністичну ідеологію, вважає Петро Григоренко, сформовано на споживацьких засадах. Суть її викладено у гаслі: "Від кожного – за здібностями, кожному – за потребами". Така ідеологія, за М. Руденком, породжує такий собі вид атеїзму, який "обожнює суспільне корито". Оскільки за межами цього корита інших вартостей не існує, переконуємося на прикладі партійної державної номенклатури в СРСР. То мета життя зводиться до захоплення найкращого місця біля цього суспільного корита. При цьому можна не тільки розштовхувати потенційних конкурентів біля цього корита, а й сприяти їх фізичному знищенню, наприклад, за допомогою доносу про найнеймовірніші злочини вашого конкурента в "органи".

За експериментом немовби хтось спостерігав весь час, – пише генерал П. Григоренко у передмові до "Економічних монологів", – коли Ленін, зрозумівши згубність наміченого Марксом шляху, спробував перервати експеримент і під димовою завісою марксистської фразеології повернути життя в його нормальне русло, смерть зняла цю загрозу зі шляху експерименту: ленинський неп було ліквідовано, настала жаклива ера марксистської колективізації і ліквідації куркульства як класу (створення трудових армій для сільського господарства; почався масовий ГУЛАГ (трудова армія для промисловості, голод і війни, "тобто все те, що економічно випливає з теорії марксизму" [4, с.188].

Петро Григоренко відзначає, що Микола Руденко відстоює загальнолюдські цінності, стаючи на захист позитивного в теорії соціалізму і виступаючи непримиренним супротивником антинаукового і антигуманного вчення, яким виявився марксизм. І наводить цитату з "Економічних монологів" про те, що марксизму як такого немає, бо "в теоретичному сенсі він є фікція" [1, с.193]. Водночас Миколі Руденку нелегко, як кажуть, відрізати раз і назавжди, викреслити своє минуле, пов'язане з КПРС, і тому він ще сподівається на так звані здорові сили в компартії. Говорячи про те, що партія винна у знищенні ленинської нової економічної політики, він апелює до чесних і самовідданих людей в лавах компартії і сподівається на подолання сталінських методів керівництва. "Те, що визріло в душах людських, силою придушити не можна. Країна потребує глибоких демократичних перетворень" [4, с.194].

Далекогляднішим є висновок Петра Григоренка, зроблений на підставі ознайомлення з "Економічними монологами". Далекого 1976-го року, коли в СРСР ще не чули ні про "зелених", ні про екологічну загрозу планеті, він доходить висновку: "Партії, для яких найвище за все благо народу, а не влада, повинні задуматися над тим, як припинити розтринькування природних запасів землі без користі для людства і на створення надмірного комфорту, їм слід було б виступити з програмою боротьби за приріст енергетичних ресурсів земної кулі, за бережливе ставлення до природних багатств і ощадливе споживання, за повну ліквідацію завданої природі шкоди і відновлення первозданної чистоти всіх водних артерій і акваторій, за безперервне нарощування рослинних багатств, особливо врожаїв продовольчих культур, за відновлення неокопалин (сили вітру, морської течії, припливи-відпливи, різниці температур прошарків води) і позаземних енергетичних ресурсів" [4, с.195].

Як бачимо, актуальність думок Петра Григоренка, навіяних науковим дослідженням Миколи Руденка "Економічні монологи", не лише не втрачає свого звучання на початку третього тисячоліття, а навпаки набирає нової гостроти. Про планетарну значимість праці "Економічні монологи" багаторічного політичного в'язня "імперії зла" і дійсного члена Української вільної Академії наук (США), Героя України Миколи Руденка засвідчує і виступ Генерального секретаря ООН пана Гі Муна у квітні 2008 р. на XII сесії Конференції ООН з торгівлі та розвитку. Гі Мун висловив побоювання: якщо світові держави не займуться врегулюванням продовольчої кризи, то вона може спричинити цілий каскад інших проблем і негативно відбитися на економічному зростанні та безпеці всієї планети [8]. Микола Руденко побачив ці проблеми майже півстоліття тому першим і намагався донести їх людству, за що й отримав 7 років таборів і 5 років заслання. Дорога ціна правди. А ще дорожчою може виявитися ціна прозріння, що хліб – безцінний, а все інше у порівнянні з ним, нічого не варте.

"...Усе, що я робив, було скероване не проти радянської влади, – говорив Микола Руденко в своєму останньому слові на неправедному суді 1 липня 1977 року в Дружківці Донецької області, де його судили нібито за антирадянську діяльність, – а проти бюрократичних спотворювань нашої держави. Що такі спотворення існують, у цьому я глибоко переконаний...Кожне моє слово, уся моя громадська пристрасть скеровані на усунення цих спотворювань" [7].

Як і легендарний Прометей, давши людству вогонь заради спасіння, пішов на пекельні страждання, так і Микола Руденко, давши людству знання про істинну вартість, про еталон вартості (яким має бути тонна пшениці, а не унція золота чи барель нафти) свідомо пішов за ґрати тоталітарного режиму. І з честю витримав усі біди заради всезагального прозріння.

Джерела та література

1. Власенко І., Колодійчук Є. Сільська нива – джерело вічної енергії // Урядовий кур'єр. – 2007. – 5 травня.
2. Матеріали міжнародної наукової конференції "Фізична економія: методологія дослідження та глобальна місія України" у Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана 9-10 квітня 2009 р.
3. Олійник Т. Микола Руденко знав, як врятувати людство//Українська газета плюс. – 2008. – 17-23 квіт.
4. Руденко М.Д. Енергія прогресу. Гносіс і сучасність. – К. : Журналіст України, 2008. – 716 с.

5. Шевчук В. Відкрити Миколу Руденка – економіста // <http://www.experts.in.ua>
6. <http://www.storinka-m.kiev.ua>
7. <http://www.nrcu.gov.ua>

Михайлюта А. А. Публицистика Николая Руденко в восприятии генерала П. Григоренко

Освещается публицистическое наследие писателя и ученого Н.Д. Руденко в оценке выдающегося диссидента Петра Григоренка. Доказывается, что уникальность и важность теоретических работ первого сохраняет актуальность и сегодня.

Ключевые слова: Н.Д. Руденко, П.Г. Григоренко, «Экономические монологи», публицистика.

Myhaylyuta O. O. Mykola Rudenko's publicism in General P.Grygorenko's reception

The publicistic heritage of the writer and science N.D.Rudenko concerning the profound dissident Petro Grygorenko is being explored. It is proved that the originality and importance of theoretical works of the first still bears actuality nowadays.

Key words: N.D. Rudenko, P.G. Grygorenko, «Economical monologues», publicism.